

De critica als cloaca

Elke Van Campenhout

How can cultural critique become effective again today?
I am going to argue for the construction of an 'ideal type',
revealing the intersection of social power with intimate moral
dispositions and erotic drives. Brian Holmes

Een gapende, seksueel suggestieve open wonde precies in de driehoek waar de onderrug overgaat in de ronding van de billen. Dit op zijn minst erotisch geladen beeld van een *human interface* duikt op in *eXistenZ* van de Canadese filmmaker David Cronenberg. Hoofdpersonage en ontwerpster van *computer engines* Allegra Geller heeft met *eXistenZ* een virtuele omgeving bedacht waarin de speler rechtstreeks wordt geprojecteerd. Door het inpluggen van een vervaarlijk uitzierende, kloppende en uiterst suggestieve module, langs een al even ranzig vleeselijke verbindingsdarm in de 'biopoort' die onderaan de rug van de spelers is ingewerkt. Het is de ultieme Cronenbergiaanse fantasie: het lichaam als organische prothese van de perverse verbeelding. Het technologische als een agressief seksuele uitgroei van het menselijke lichaam, dat het tegelijkertijd versterkt en vergiftigt.

Op zoek naar een metafoor voor de positie van de criticus, kwam dit beeld me telkens weer voor ogen. Meer dan het eerder ongeïnspireerde 'doorgeefluik' dat wel vaker als metafoor wordt gehanteerd, verbeeldt deze organische biopoort van Cronenberg de problematische verhouding tussen criticus, kunstenaar en samenleving. In deze vergelijking is de criticus de ultieme interface geworden. Bij Cronenberg betekent dit een politiek en fantasmatisch geladen doorgeefluik voor *cybersurfers*, of een toegangsticket tot een andere wereld. Maar uit deze constructie spreekt tegelijk een zeer grote kwetsbaarheid en vertrouwen: de initiële piercing van het lichaam door het inbrengen van de biopoort is namelijk een bijzonder pijn-

lijke ingreep, en niet zonder risico. Wanneer hobby-garagist Willem Dafoe het hoofdpersonage in een avondse bouwval onder onhygiënische omstandigheden van zulk een biopoort voorziet, blijkt diens lichaam niet bestand tegen een virusgolf die hem in spastische krampen achterover slaat.

Dat is misschien een iets te sterk beeld voor het risico dat de criticus tijdens een doordeweekse voorstelling loopt. Maar de lichamelijke inbedding van de impact van die voorstelling op zijn/haar lichaam is wel van cruciaal belang. De positie van de criticus is in eerste instantie die van een organische prothese die de kunstenaar ongefilterd binnenlaat in zijn/haar meest intieme, verborgen, innerlijke leven. Natuurlijk verschilt hij daarin niet van de andere toeschouwers, alleen staat zijn 'biopoort', gevoed door professionele interesse, in het beste geval constant open.

Bij Cronenberg ziet die poort er nog het meest uit als een kruising tussen een anus en een vagina. Een uiterst suggestief kruispunt van toegang en uitgang. Als een cloaca van genot en afval. Het is het punt waarlangs cruciale input naar binnen komt, en het lichaam als verwerkte materie opnieuw verlaat. Misschien een al te prozaïsch beeld voor het verwerkingsproces van de criticus, maar het geeft wel zijn dubbele positie aan. Langs de ene kant is hij degene die zich door het kunstwerk laat verleiden. Langs de andere kant wordt hij zodanig door het lichaamsvreemde serum besmet, dat zijn lijf zich uit alle macht zal gaan verdedigen.